Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL EVGENI TANCHEV
prezentate la 15 iulie 2021 [1]

Cauza C-869/19

L
împotriva
Unicaja Banco, S. A., fostă Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S. A. U.

[cerere de decizie preliminară formulată de Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania)]

„Cerere de decizie preliminară – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Articolul 6 alineatul (1) – Principiile echivalenței și efectivității – Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980) – Limitarea în timp a efectelor restitutorii ale declarării nulității clauzei abuzive – Întinderea revizuirii efectuate de instanța națională care se pronunță într-o cale de atac – Principiul disponibilității – Principiul coerenței – Principiul interzicerii *reformatio in peius* – Principiul autorității de lucru judecat – Prescripție”

I. Introducere

1. Prezenta cerere formulată de Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania, denumită în continuare „Curtea Supremă”) se referă la interpretarea Directivei 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii [2]. Aceasta se situează în contextul unei proceduri de recurs inițiate în urma Hotărârii Marii Camere din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții [3]. În hotărârea respectivă, Curtea a considerat în esență că jurisprudența națională a Curții Supreme care impunea o limitare în timp a restituirii sumelor pe care consumatorii le-au plătit în mod nejustificat către bănci pe baza unei clauze abuzive cunoscute sub numele de „clauză prag” era contrară articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, care prevede că clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumator, și, prin urmare, consumatorii aveau dreptul la restituirea integrală a acestor sume în temeiul dispoziției respective.

2. Problema apărută în prezenta cauză provine din faptul că numai banca, nu și consumatorul, a formulat apel împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță care a impus o astfel de limitare în timp a restituirii ca urmare a acestei jurisprudențe naționale, iar Curtea a pronunțat Hotărârea Gutiérrez Naranjo după expirarea termenului pentru introducerea unui astfel de apel, dar înainte

[1] Limba originală: engleza.

[2] JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială 15/vol. 2, p. 273.

[3] C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980 (denumită în continuare „Hotărârea Gutiérrez Naranjo”). A se vedea de asemenea punctul 50 din prezentele concluzii.

ca instanța națională sesizată cu apelul respectiv să se pronunțe. În consecință, întrebarea principală adresată Curții este dacă o instanță națională care se pronunță într-o cale de atac în aceste împrejurări trebuie să dispună din oficiu restituirea integrală a sumelor plătite în mod nejustificat de consumator în conformitate cu Hotărârea Gutiérrez Naranjo, în pofida anumitor principii de drept procesual național, printre care principiile disponibilității, coerenței și interzicerii *reformatio in peius*, care pot fi considerate că împiedică instanța să procedeze astfel.

3. Prezenta cauză este analizată de Curte în paralel cu alte patru cauze (C-600/19, C-693/19, C-725/19 și C-831/19), în care sunt prezentate astăzi concluziile noastre. Aceste cauze se bazează pe cereri de decizii preliminare din Spania, Italia și România și abordează de asemenea chestiuni similare și potențial sensibile referitoare la întinderea obligației instanței naționale de a examina din oficiu (*ex officio*) caracterul abuziv al clauzelor contractuale, în conformitate cu jurisprudența Curții privind interpretarea Directivei 93/13, precum și la relația cu sistemele procedurale naționale.

4. În consecință, prezenta cauză oferă Curții posibilitatea de a dezvolta jurisprudența sa privind Directiva 93/13 și în special de a clarifica aspecte privind aplicarea acestor principii procedurale naționale în legătură cu controlul jurisdicțional al clauzelor abuzive în temeiul acestei directive.

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

5. Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «profesioniști»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

B. Dreptul spaniol

6. Articolul 1303 din Código Civil español (denumit în continuare „Codul civil”) prevede:

„Odată constatată nulitatea unei obligații, părțile contractante trebuie să își restituie reciproc bunurile care au făcut obiectul contractului, fructele acestora și prețul însoțit de dobânzi, cu excepția cazurilor prevăzute la articolele următoare.”

7. Articolul 216 din Ley de Enjuiciamiento Civil (denumit în continuare „Codul de procedură civilă”) prevede:

„Instanțele civile se pronunță în cauzele cu care sunt sesizate cu privire la elementele de fapt, la probele furnizate și la concluziile părților, cu excepția cazului în care legea prevede altfel în situații speciale.”

8. Articolul 218 alineatul 1 din Codul de procedură civilă prevede:

„1. Deciziile jurisdicționale trebuie să fie clare și precise și să corespundă cererilor și celorlalte pretenții ale părților prezentate în timp util în cursul procedurii. Acestea conțin declarațiile solicitate, obligă pârâtul sau resping pretențiile reclamantului și soluționează toate aspectele litigioase care au făcut obiectul dezbaterilor.

Tribunalul, fără a se îndepărta de la cauza acțiunii prin admiterea unor elemente de drept și de fapt diferite de cele pe care părțile au intenționat să le invoce, se pronunță în conformitate cu normele aplicabile cauzei, chiar dacă acestea nu au fost corect menționate sau invocate de părțile în litigiu."

9. Articolul 412 alineatul 1 din Codul de procedură civilă prevede:

„Odată ce obiectul litigiului a fost stabilit în cerere, în memoriul în apărare și, dacă este cazul, în cererea reconvențională, părțile nu mai pot să îl modifice ulterior."

10. Articolul 465 alineatul 5 din Codul de procedură civilă prevede:

„Ordonanța sau hotărârea pronunțată în apel trebuie să vizeze exclusiv elementele și întrebările formulate prin cererea de apel și, după caz, prin întâmpinare sau prin apelul incident la care face referire articolul 461. Hotărârea nu poate înrăutăți situația apelantului, cu excepția cazului în care acest fapt este cauzat de admiterea apelului incident introdus de intimat împotriva hotărârii respective."

III. Situația de fapt, procedura și întrebarea preliminară

11. Potrivit deciziei de trimitere, la 22 martie 2006, instituția financiară Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S. A. U. (denumită în continuare „Banco Ceiss"), care a fost ulterior absorbită de Unicaja Banco, S. A. (denumită în continuare „Unicaja Banco"), i-a acordat lui L, în calitate de consumator, un împrumut în valoare de 120 000 de euro cu garanție ipotecară pentru achiziționarea locuinței sale familiale. L trebuia să ramburseze împrumutul în 30 de ani prin plata a 360 de rate lunare.

12. În conformitate cu termenii și condițiile generale ale contractului de împrumut întocmit de Banco Ceiss, rata dobânzii împrumutului era de 3,350 % pe an pentru primul an, după acest termen fiind prevăzută o dobândă variabilă, rezultată din adunarea unui procent de 0,52 % la Euribor la 12 luni [4]. Cu toate acestea, contractul conținea o clauză care prevedea că dobânda aferentă împrumutului nu va coborî niciodată sub nivelul de 3 % pe an („clauza prag"). Atunci când Euribor a scăzut semnificativ în cursul anului 2009, această clauză a împiedicat coborârea dobânzii aferente împrumutului sub 3 % pe an.

13. În luna ianuarie 2016, L a înaintat o acțiune în justiție împotriva Banco Ceiss în fața Juzgado de Primera Instancia de Valladolid (Tribunalul de Primă Instanță din Valladolid, Spania, denumit în continuare „Tribunalul de Primă Instanță"), prin care a solicitat constatarea nulității clauzei prag ca urmare a caracterului său abuziv, dată fiind lipsa de transparență a acesteia în conformitate cu legislația spaniolă de transpunere a Directivei 93/13. În plus, L a solicitat ca

[4] Euribor reprezintă rata dobânzii interbancare oferite în euro. Ratele Euribor se bazează pe ratele medii ale dobânzilor la care băncile se împrumută reciproc cu fonduri în euro.

Banco Ceiss să îi restituie suma totală care a fost plătită în mod nejustificat în temeiul clauzei prag. În subsidiar, L a solicitat ca Banco Ceiss să fie obligată să îi restituie sumele încasate în temeiul acestei clauze începând de la 9 mai 2013.

14. Prin hotărârea din 6 iunie 2016 (denumită în continuare „hotărârea pronunțată în primă instanță”), Tribunalul de Primă Instanță a constatat caracterul abuziv al clauzei prag ca urmare a lipsei de transparență și a obligat Banco Ceiss la restituirea sumelor încasate începând cu data de 9 mai 2013, cu dobânzile aferente, în conformitate cu jurisprudența stabilită de Curtea Supremă prin hotărârea din 9 mai 2013 (nr. 241/2013, denumită în continuare „hotărârea din 9 mai 2013”). De asemenea, instanța respectivă a obligat Banco CEISS la plata cheltuielilor de judecată.

15. La 14 iulie 2016, Banco Ceiss a declarat apel împotriva acestei hotărâri la Audiencia Provincial de Valladolid (Curtea Provincială din Valladolid, Spania, denumită în continuare „Curtea Provincială”). Aceasta a contestat hotărârea prin care a fost obligată la plata cheltuielilor de judecată, considerând că admiterea cererii nu a fost totală, ci parțială. L s-a opus admiterii acestui apel.

16. La 21 decembrie 2016, Curtea a pronunțat Hotărârea Gutiérrez Naranjo [5], în care a statuat în esență că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opune unei jurisprudențe naționale precum cea stabilită prin hotărârea din 9 mai 2013, care limitează în timp efectele restitutorii ale declarării nulității unei clauze abuzive doar la sumele plătite ulterior pronunțării deciziei care a constatat pe cale judecătorească caracterul abuziv al unei astfel de clauze.

17. Prin hotărârea din 13 ianuarie 2017, Curtea Provincială a admis apelul, pentru motivul că admiterea cererii a fost numai parțială, și a anulat hotărârea prin care Banco Ceiss a fost obligată la plata cheltuielilor de judecată. În hotărârea sa, această instanță nu a făcut nicio referire la Hotărârea Gutiérrez Naranjo și nici nu a modificat hotărârea pronunțată în primă instanță cu privire la efectele restitutorii ale nulității clauzei prag abuzive, întrucât aceasta nu a făcut obiectul căii de atac.

18. L a formulat recurs împotriva acestei hotărâri la Curtea Supremă. În sprijinul recursului respectiv, L susține că, întrucât nu a aplicat Hotărârea Gutiérrez Naranjo și nu a dispus din oficiu restituirea integrală a sumelor plătite în aplicarea clauzei prag, hotărârea atacată încalcă printre altele articolul 1303 din Codul civil, care reglementează efectele restitutorii legate de nulitatea obligațiilor și a contractelor, coroborat cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, care stabilește lipsa efectului obligatoriu al clauzelor abuzive în privința consumatorilor. Banco Ceiss s-a opus recursului, arătând că, întrucât L nu a declarat apel împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță pentru a contesta limitarea în timp a efectelor restitutorii ale nulității clauzei prag, nu se impunea ca Audiencia Provincial (Curtea Provincială) să dispună că restituirea trebuia să fie totală.

19. Instanța de trimitere explică faptul că, prin hotărârea din 9 mai 2013, Curtea Supremă a constatat nulitatea pentru lipsă de transparență a clauzelor prag cuprinse în anumite contracte încheiate între consumatori și băncile pârâte în cadrul unei acțiuni colective, dar a limitat în timp efectele restitutorii ale nulității acestor clauze, în sensul că a considerat că efectele respective nu se aplică plăților efectuate înainte de data publicării acestei hotărâri, și anume 9 mai 2013, iar jurisprudența ulterioară a confirmat această hotărâre în cadrul acțiunilor individuale în despăgubire. Ulterior, în Hotărârea Gutiérrez Naranjo, Curtea a constatat că o astfel de limitare

[5] C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980.

în timp în jurisprudența națională stabilită prin hotărârea din 9 mai 2013 este contrară articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13. Astfel, începând cu hotărârea din 24 februarie 2017 (nr. 123/2017), Curtea Supremă și-a modificat jurisprudența pentru a reflecta Hotărârea Gutiérrez Naranjo. Totuși, în momentul în care Curtea a pronunțat această hotărâre, instanțele spaniole aveau pe rol numeroase cauze privind nulitatea clauzelor prag și, în cauze precum cea de față, cererea formulată de consumatori de restituire a sumelor plătite în mod nejustificat, fie cu titlu principal, fie în subsidiar, fusese limitată la plățile efectuate după 9 mai 2013, din cauza existenței jurisprudenței naționale, iar consumatorii nu au formulat apel împotriva hotărârilor care impuneau o limitare temporală a rambursării ca urmare a acestei jurisprudențe.

20. Instanța de trimitere arată că procedurile civile spaniole sunt guvernate de principiile disponibilității, prescripției actelor de procedură, interzicerii *mutatio libelli* sau modificării cererii, coerenței (*principio de congruencia*) și, în cazul recursurilor, interzicerii *reformatio in peius*. Astfel cum se recunoaște în jurisprudența Tribunal Constitucional (Curtea Constituțională, Spania, denumit în continuare „Curtea Constituțională”), unele dintre aceste principii, precum interzicerea *reformatio in peius*, își au originea în dreptul la o protecție jurisdicțională efectivă, consacrat la articolul 24 din Constituția spaniolă, care își are echivalentul în articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”). Potrivit instanței de trimitere, este evident că în speță aceste principii au determinat Curtea Provincială ca în prezenta cauză să nu dispună restituirea integrală a sumelor prevăzute în temeiul clauzei prag, întrucât L nu a formulat apel împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță prin care s-a dispus restituirea numai a sumelor plătite după 9 mai 2013.

21. Instanța de trimitere amintește că, potrivit jurisprudenței Curții, principiul caracterului neobligatoriu al clauzelor abuzive, astfel cum este prevăzut la articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, este incompatibil cu instituirea unei limitări în timp a restituirii sumelor plătite în plus de un consumator în temeiul unei clauze abuzive, însă acest principiu nu este absolut și este supus unor restricții legate de buna administrare a justiției, precum autoritatea de lucru judecat și termenele rezonabile de introducere a acțiunii. În această privință, instanța de trimitere amintește că regula din dreptul spaniol, potrivit căreia este posibil în cadrul unei căi de atac ca diferitele părți ale dispozitivului unei hotărâri să fie atacate separat, iar dacă o hotărâre nu este atacată de niciuna dintre părți, instanța de control judiciar nu o poate anula sau modifica, se aseamănă într-o anumită măsură cu autoritatea de lucru judecat. În consecință, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la compatibilitatea cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 a principiilor disponibilității, coerenței și interzicerii *reformatio in peius*, astfel cum sunt prevăzute în dreptul național, și în special dacă, după pronunțarea de către Curte a Hotărârii Gutiérrez Naranjo, o instanță națională sesizată cu o procedură în care numai banca a formulat recurs, iar nu și consumatorul, ar trebui să dispună restituirea tuturor sumelor primite în temeiul clauzei abuzive, chiar dacă acest lucru agravează poziția băncii, contrar interzicerii *reformatio in peius*.

22. În aceste împrejurări, Tribunal Supremo a decis să suspende judecarea cauzei principale și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE se opune aplicării principiilor procedurale ale disponibilității, coerenței și interzicerii *reformatio in peius*, care împiedică instanța sesizată cu o cale de atac formulată de bancă împotriva unei hotărâri care a limitat în timp restituirea sumelor plătite în mod nejustificat de consumator, în temeiul unei „clauze prag” care a fost declarată nulă, să dispună restituirea integrală a acestor sume și să agraveze astfel poziția recurentului, întrucât această limitare nu a făcut obiectul unei căi de atac introduse de consumator?”

23. Au prezentat observații scrise în fața Curții L, Unicaja Banco, guvernele ceh, spaniol, italian și norvegian, precum și Comisia.

24. La 26 aprilie 2021 a avut loc o ședință comună cu cauza C-600/19 în cadrul căreia L, Unicaja Banco, guvernele spaniol, italian și norvegian, precum și Comisia au prezentat observații orale.

IV. Rezumatul observațiilor părților

25. L susține că, în temeiul Hotărârii Gutiérrez Naranjo, instanța de trimitere trebuie să prevadă din oficiu efectele restitutorii ale nulității clauzei prag, ținând seama de obligația de protecție a consumatorilor prevăzută de Directiva 93/13. Astfel cum a susținut L în ședință, ea nu a contestat hotărârea pronunțată în primă instanță din cauza jurisprudenței naționale, iar dacă ar fi procedat astfel, ar fi fost obligată la plata cheltuielilor de judecată. L a solicitat restituirea integrală încă de la început, astfel încât nu există o extindere a obiectului acțiunii, iar în ceea ce privește limitarea în timp, nu a fost pronunțată nicio hotărâre definitivă, astfel încât nu există autoritate de lucru judecat. De asemenea, poziția lui L nu contravine nici interzicerii *reformatio in peius*, întrucât Hotărârea Gutiérrez Naranjo trebuie respectată; în caz contrar, L nu poate obține restituirea, iar banca reține sumele în temeiul clauzei abuzive.

26. Unicaja Banco susține că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu impune instanței naționale sesizate cu o cale de atac să deducă din oficiu consecințele care decurg dintr-o clauză abuzivă atunci când această acțiune o conduce la anularea normei care interzice *reformatio in peius*. Nimic nu o împiedica pe L să formuleze un apel sau un apel incident împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță, iar L nu numai că a beneficiat de reprezentare juridică, dar era și la curent cu viitoarea Hotărâre Gutiérrez Naranjo. Regula care interzice *reformatio in peius* face parte din dreptul la o protecție jurisdicțională efectivă protejat de articolul 24 din Constituția spaniolă și, în conformitate cu Hotărârea din 25 noiembrie 2008, Heemskerk și Schaap [6], Directiva 93/13 nu impune ca această regulă să nu fie respectată. Astfel cum a susținut în ședință Unicaja Banco, principiile echivalenței și efectivității sunt respectate întrucât jurisprudența națională menționată de Comisie nu este aplicabilă, iar modificările jurisprudențiale nu pot conduce la redeschiderea unor decizii cu autoritate de lucru judecat.

27. Guvernul ceh susține că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu se opune aplicării principiilor procedurale naționale în discuție, care, în ceea ce privește căile de atac, au de asemenea o legătură cu autoritatea de lucru judecat. Potrivit jurisprudenței Curții, astfel de principii nu pot fi ignorate nici chiar în interesul protecției consumatorilor, iar Hotărârea din 11 martie 2020, Lintner [7], este aplicabilă în speță.

28. Guvernul spaniol susține că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 coroborat cu articolul 47 din cartă nu se opune ca instanța națională să aplice principiile procedurale naționale în discuție, care se opun ca nulitatea unei clauze abuzive să producă efecte depline, în conformitate cu Hotărârea Gutiérrez Naranjo, pronunțată după ce hotărârea primei instanțe a devenit definitivă. Faptul de a acorda protecție unui consumator care s-a abținut de la utilizarea în timp util a căilor de atac prevăzute de dreptul național ar încălca aceste principii, iar interzicerea *reformatio in peius* se întemeiază pe dreptul la o protecție jurisdicțională efectivă, garantat de articolul 47 din cartă. Principiul efectivității este respectat întrucât legislația națională permite părților în primă instanță să își valorifice drepturile și instanței să efectueze o

[6] C-455/06, EU:C:2008:650.

[7] C-511/17, EU:C:2020:188.

revizuire din oficiu a clauzelor abuzive, cu posibilitatea de a intenta o cale de atac. Astfel cum a susținut în ședință, prezenta cauză vizează autoritatea de lucru judecat și nu există nicio comparație valabilă cu jurisprudența națională citată de Comisie și, prin urmare, nicio încălcare a principiului echivalenței.

29. Guvernul italian susține că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu se opune aplicării principiilor procedurale naționale în discuție. Potrivit jurisprudenței Curții, lipsa unui apel împotriva motivării nefavorabile a hotărârii pronunțate în primă instanță implică autoritatea de lucru judecat, ceea ce împiedică faptul ca interpretarea eronată a dreptului Uniunii cuprinsă în această hotărâre să fie invocată din oficiu de instanță în apel. Această concluzie nu compromite principiul efectivității întrucât consumatorul este liber să introducă un apel, iar inversarea ulterioară a jurisprudenței naționale sau a jurisprudenței Uniunii nu poate justifica înlăturarea principiului autorității de lucru judecat. Astfel cum a subliniat în ședință guvernul italian, articolul 6 din Directiva 93/13 trebuie invocat în limitele stabilite de sistemele naționale, ceea ce presupune respectarea normelor procedurale naționale, precum autoritatea de lucru judecat.

30. Guvernul norvegian susține că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu se opune aplicării principiilor procedurale naționale în discuție în procedura căii de atac, chiar în cazul în care hotărârea atacată conține decizii care încalcă Directiva 93/13, cu condiția ca termenele de prescripție a demersurilor procedurale ale consumatorului să respecte principiul efectivității. Aceste principii protejează interese prioritare comune ale statelor membre ale Uniunii și ale Asociației Europene a Liberului Schimb și nu trebuie ignorate prin extinderea principiului efectivității. Astfel cum a subliniat în ședință guvernul norvegian, în cazul în care instanțele naționale interpretează în mod eronat dreptul Uniunii și al Spațiului Economic European, există alte căi de atac disponibile, precum acțiunile în răspundere ale statului și normele naționale care permit redeschiderea cauzelor soluționate prin hotărâri definitive.

31. Comisia susține că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opune aplicării principiilor procedurale naționale în cauză întrucât nu sunt respectate principiile echivalenței și efectivității. În opinia sa, această cauză nu vizează autoritatea de lucru judecat întrucât procedura este încă în curs. În ceea ce privește principiul echivalenței, Comisia afirmă că există o jurisprudență constantă a Curții Constituționale [8] și a Curții Supreme [9] care recunoaște că aplicarea din oficiu a normelor de ordine publică constituie o excepție de la principiile în cauză; având în vedere că articolul 6 din Directiva 93/13 este recunoscut ca fiind o normă de ordine publică, instanța națională ar fi trebuit să confere din oficiu efect deplin acestei dispoziții, fără a fi limitată de principiile respective. În ceea ce privește principiul efectivității, aceasta susține că aplicarea strictă a principiilor în discuție face imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de Directiva 93/13 întrucât jurisprudența națională a descurajat-o pe L să introducă un apel la momentul potrivit, iar acest context juridic, combinat cu aceste principii, a privat-o pe L de singura cale de atac pentru a-și valorifica drepturile conferite de directiva menționată. Astfel cum a susținut în ședință Comisia, prezenta cauză reprezintă o situație excepțională și, chiar dacă instanța națională trebuie să deducă toate consecințele care decurg din clauza abuzivă, nu există o atingere a dreptului la apărare întrucât, înainte de a-și exercita această obligație, instanța va audia părțile, astfel încât dreptul la o cale de atac efectivă este garantat pe tot parcursul procedurii.

[8] Comisia face referire la hotărârea din 10 martie 2008 (nr. 41/2008) și la jurisprudența citată în aceasta.

[9] Comisia face referire la hotărârea din 20 iunie 2008 (nr. 3257/2008) și la hotărârea din 16 septembrie 2009 (nr. 5696/2009).

V. Analiză

32. Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opune aplicării anumitor principii de drept procesual național – printre care se numără principiile disponibilității, coerenței și interzicerii *reformatio in peius*, astfel cum sunt prevăzute la articolul 216, articolul 218 alineatul (1) și articolul 465 alineatul (5) din Codul de procedură civilă – care împiedică o instanță națională, sesizată cu o cale de atac împotriva unei hotărâri care a impus o limitare în timp a rambursării sumelor plătite în plus de un consumator în temeiul unei clauze abuzive, să dispună din oficiu rambursarea integrală a acestor sume în conformitate cu Hotărârea Gutiérrez Naranjo, întrucât această limitare nu a fost contestată de consumator.

33. Astfel cum reiese din ordonanța de trimitere, această întrebare rezultă din interacțiunea dintre obligația prevăzută la articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, care revine instanței naționale, inclusiv instanței care se pronunță într-o cale de atac, de a examina din oficiu caracterul abuziv al clauzelor contractuale și de a stabili toate consecințele constatării caracterului abuziv al unei clauze, pe de o parte, și aplicarea mai multor principii de drept procedural național care reglementează procedurile introduse în temeiul acestei directive, pe de altă parte. În linii mari, principiul disponibilității înseamnă că revine părților sarcina de a iniția sau de a pune capăt procedurii și de a stabili obiectul litigiului [10]. Acest principiu este legat de principiul coerenței, în măsura în care instanța este obligată să se asigure că deciziile sunt conforme cu cererile formulate de părți [11]. În plus, în conformitate cu principiul interzicerii *reformatio in peius*, o parte care introduce o acțiune în fața unei instanțe de grad superior, cum ar fi o cale de atac, nu trebuie pusă într-o situație mai defavorabilă decât în cazul în care nu ar fi introdus această acțiune [12].

34. Pentru a răspunde la întrebarea ridicată de prezenta cauză, vom face mai întâi o observație preliminară cu privire la relevanța potențială a articolului 47 din cartă în acest context (secțiunea A). Vom examina apoi jurisprudența Curții cu privire la controlul din oficiu al instanței naționale asupra clauzelor abuzive în temeiul Directivei 93/13, inclusiv Hotărârea Gutiérrez Naranjo (secțiunea B) și aplicarea principiilor dezvoltate în această jurisprudență la circumstanțele din prezenta cauză (secțiunea C).

35. Pe baza acestei analize, am ajuns la concluzia că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, interpretat în lumina principiului efectivității, se opune aplicării principiilor procedurale naționale în discuție în împrejurările prezentei cauze.

A. Observație preliminară

36. Rezultă din ordonanța de trimitere și din observațiile Unicaja Banco și ale guvernului spaniol că problema ridicată în prezenta cauză se referă la compatibilitatea cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 a anumitor principii procedurale naționale care se întemeiază pe dreptul la o

[10] A se vedea în această privință concluziile noastre prezentate în cauza Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, punctul 43).

[11] A se vedea în această privință Muñoz-Perea Piñar, D., „Ámbito del principio de congruencia a la luz de la jurisprudencia de la Sala Primera del Tribunal Supremo", în *Noticias Jurídicas*, 2020.

[12] A se vedea în această privință Concluziile avocatului general Trstenjak prezentate în cauza Les Éditions Albert René/OAPI (C-16/06 P, EU:C:2007:728, punctele 35 și 36).

protecție jurisdicțională efectivă garantat de articolul 24 din Constituția spaniolă și care își are corespondentul în articolul 47 din cartă. Guvernul spaniol propune de asemenea ca articolul 47 din cartă să fie luat în considerare pentru a răspunde la această întrebare.

37. Potrivit unei jurisprudențe constante, articolul 47 din cartă, care constituie o reafirmare a principiului protecției jurisdicționale efective, consacră, în favoarea oricărei persoane ale cărei drepturi și libertăți garantate de dreptul Uniunii au fost încălcate, dreptul la o cale de atac efectivă în fața unei instanțe judecătorești [13]. Nu se contestă aplicabilitatea articolului 47 din cartă în prezenta cauză, întrucât legislația națională în discuție intră în domeniul de aplicare al Directivei 93/13 și, prin urmare, constituie o punere în aplicare a dreptului Uniunii în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă [14].

38. Astfel cum am detaliat la punctele 59 și 60 din concluziile noastre prezentate în paralel în cauzele C-693/19 și C-831/19, în jurisprudența Curții privind Directiva 93/13 există o relație specială între articolul 47 din cartă și principiul efectivității, care încorporează de asemenea o obligație a statelor membre de a asigura protecția jurisdicțională a drepturilor bazate pe dreptul Uniunii (a se vedea punctul 45 din prezentele concluzii) [15]. În această privință, Curtea a statuat că obligația statelor membre de a asigura efectivitatea drepturilor conferite justițiabililor de Directiva 93/13 implică o cerință de protecție jurisdicțională efectivă, consacrată și la articolul 47 din cartă, care se aplică printre altele în ceea ce privește definirea modalităților procedurale referitoare la acțiunile în justiție întemeiate pe astfel de drepturi [16].

39. În plus, astfel cum a ilustrat până în prezent jurisprudența Curții cu privire la Directiva 93/13, articolul 47 din cartă pare să îndeplinească, în mare măsură, un rol de suport sau complementar în raport cu principiul efectivității în ceea ce privește aprecierea compatibilității normelor procedurale naționale cu cerințele directivei respective. De exemplu, articolul 47 din cartă intervine în acest context în ceea ce privește aspectele legate de accesul la o cale de atac efectivă pentru ca părțile să își poată exercita drepturile întemeiate pe Directiva 93/13 [17], precum și aspectele legate de un proces echitabil, cum ar fi respectarea principiilor egalității armelor și *audi alteram partem* în contextul procedurilor judiciare în care este în discuție legalitatea clauzelor în raport cu această directivă [18].

40. În prezenta cauză, nu se contestă faptul că părțile au avut acces la căi de atac efective pentru a-și afirma drepturile în ceea ce privește Directiva 93/13. De asemenea, astfel cum a arătat Comisia, obligația instanței naționale de a stabili toate consecințele care decurg din clauza abuzivă în temeiul articolului 6 alineatul (1) din această directivă nu pare să aducă atingere drepturilor la apărare în împrejurările din prezenta cauză. În plus, trebuie subliniat faptul că, în

[13] A se vedea Hotărârea din 20 aprilie 2021, Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, punctul 40).

[14] A se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, punctul 47); a se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Szpunar prezentate în cauza Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, punctele 83 și 84).

[15] A se vedea în acest sens Concluziile avocatului general Szpunar prezentate în cauza Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, punctele 85-97). A se vedea de asemenea, de exemplu, van Duin, A., „Metamorphosis? The Role of Article 47 of the EU Charter of Fundamental Rights in Cases Concerning National Remedies and Procedures under Directive 93/13/EEC”, în *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 6, 2017, p. 190-198.

[16] A se vedea Hotărârea din 10 iunie 2021, VB și alții (C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 29).

[17] A se vedea printre altele Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, în special punctul 59), Hotărârea din 10 septembrie 2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, în special punctele 45, 47 și 66), și Hotărârea din 21 decembrie 2016, Biuro podróży „Partner” (C-119/15, EU:C:2016:987, punctele 23-47); a se cu Hotărârea din 27 februarie 2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, punctele 36-57).

[18] A se vedea printre altele Hotărârea din 21 februarie 2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, punctele 29-36), Hotărârea din 17 iulie 2014, Sánchez Morcillo și Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, punctele 21-51), și Hotărârea din 29 aprilie 2021, Rzecznik Praw Obywatelskich (C-19/20, EU:C:2021:341, punctele 91-99); a se compara cu Ordonanța din 16 iulie 2015, Sánchez Morcillo și Abril García (C-539/14, EU:C:2015:508, punctele 23-50.

Hotărârea Gutiérrez Naranjo, Curtea și-a întemeiat raționamentul pe articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 și a considerat că nu este necesar să abordeze articolul 47 din cartă în acest context [19]. În consecință, având în vedere că nu au fost prezentate în fața Curții argumente independente privind articolul 47 din cartă și că chestiunile ridicate în această cauză până în prezent nu au fost abordate de articolul 47 din cartă, considerăm că nu există niciun motiv pentru a face acest lucru în speță.

B. Jurisprudența relevantă a Curții cu privire la controlul din oficiu al clauzelor abuzive de către instanțele naționale

41. Trebuie reamintit faptul că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 impune statelor membre să prevadă că clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumator [20]. În plus, articolul 7 alineatul (1) din directiva menționată coroborat cu al douăzeci și patrulea considerent al acesteia impune statelor membre să prevadă mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii [21]. Chiar dacă aceste dispoziții au dat naștere unei jurisprudențe vaste, vom prezenta principiile aplicabile extrase din această jurisprudență referitoare la existența și întinderea obligației instanței naționale de a verifica din oficiu caracterul abuziv al clauzelor contractuale, principii care, împreună cu Hotărârea Gutiérrez Naranjo, sunt cele mai relevante pentru analiza noastră în prezenta cauză.

1. Existența obligației instanței naționale de a efectua un control din oficiu

42. Potrivit unei jurisprudențe constante, sistemul de protecție instituit de Directiva 93/13 se întemeiază pe ideea potrivit căreia consumatorul se află într-o situație de inferioritate față de profesioniști în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, situație care îl determină să adere la condițiile formulate în prealabil de profesioniști, fără a putea exercita o influență asupra conținutului acestora [22]. Pentru a asigura protecția urmărită de directivă, Curtea a subliniat că situația de inegalitate care există între consumator și profesioniști nu poate fi compensată decât printr-o intervenție pozitivă, exterioară părților la contract [23]. Prin urmare, având în vedere natura și importanța interesului public care stau la baza protecției pe care Directiva 93/13 o conferă consumatorilor, instanța națională este obligată să aprecieze din oficiu, în cazul în care dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest scop, caracterul abuziv al unei clauze contractuale și, procedând astfel, să suplinească dezechilibrul care există între consumator și profesioniști [24].

[19] A se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2016 (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctele 42, 75 și 76).

[20] A se vedea Hotărârea din 27 ianuarie 2021, Dexia Nederland (C-229/19 și C-289/19, EU:C:2021:68, punctul 57). A se vedea de asemenea al douăzeci și unulea considerent al Directivei 93/13.

[21] A se vedea Hotărârea din 9 iulie 2020, Raiffeisen Bank și BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 și C-699/18, EU:C:2020:537, punctul 52).

[22] A se vedea Hotărârea din 27 iunie 2000, Océano Grupo Editorial și Salvat Editores (C-240/98-C-244/98, EU:C:2000:346, punctul 25), și Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia (C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 49).

[23] A se vedea Hotărârea din 9 noiembrie 2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, punctul 48), și Hotărârea din 11 martie 2020, Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, punctul 25).

[24] A se vedea Hotărârea din 4 iunie 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punctul 32), și Hotărârea din 4 iunie 2020, Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, punctul 37).

2. Întinderea obligației instanței naționale de a efectua un control din oficiu

43. În ceea ce privește punerea în aplicare a acestei obligații de către instanța națională care se pronunță în apel, potrivit de asemenea unei jurisprudențe constante, în lipsa unei reglementări în dreptul Uniunii, modalitățile procedurilor de apel destinate să garanteze protecția drepturilor pe care justițiabilii le au în temeiul dreptului Uniunii țin de ordinea juridică internă a statelor membre, cu condiția ca aceste modalități să nu fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare din dreptul intern (principiul echivalenței) și să nu facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității) [25].

44. În ceea ce privește principiul echivalenței, revine instanței naționale, care cunoaște în mod direct modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor în justiție în ordinea sa juridică internă, să verifice respectarea acestuia în cauza cu care este sesizată, efectuând o analiză a căilor de atac vizate din perspectiva obiectului, a cauzei și a elementelor esențiale ale acestora [26]. În această privință, Curtea a stabilit că articolul 6 din Directiva 93/13 trebuie considerat o normă echivalentă cu normele naționale care ocupă, în cadrul ordinii juridice interne, rangul de norme de ordine publică [27]. Rezultă că, în măsura în care instanța națională care se pronunță în apel dispune de facultatea sau are obligația de a aprecia din oficiu validitatea unui act juridic în raport cu normele naționale de ordine publică, chiar dacă această contrarietate nu a fost invocată în procedura în primă instanță, ea trebuie de asemenea să își exercite o astfel de competență pentru a aprecia din oficiu, în raport cu criteriile stabilite în Directiva 93/13, caracterul abuziv al unei clauze contractuale [28].

45. În ceea ce privește principiul efectivității, Curtea a statuat că fiecare caz în care se ridică problema dacă o dispoziție procedurală națională face imposibilă sau excesiv de dificilă aplicarea dreptului Uniunii trebuie analizat ținând seama de locul pe care această dispoziție îl ocupă în cadrul procedurii în ansamblul său, de modul în care se derulează și de particularitățile acesteia privite în ansamblu, precum și, dacă este cazul, de principiile care stau la baza sistemului jurisdicțional național, cum ar fi protecția dreptului la apărare, principiul securității juridice și buna desfășurare a procedurii [29]. În această privință, Curtea a considerat că respectarea principiului efectivității nu poate merge până la a suplini integral pasivitatea totală a consumatorului vizat [30].

46. În plus, Curtea a recunoscut că protecția consumatorului nu prezintă un caracter absolut și că dreptul Uniunii nu impune unei instanțe naționale să înlăture aplicarea normelor interne de procedură care conferă printre altele autoritate de lucru judecat unei decizii, chiar dacă acest lucru ar permite remedierea unei încălcări a unei dispoziții, indiferent de natura acesteia, conținute în Directiva 93/13 [31]. Într-adevăr, Curtea a subliniat importanța pe care o are, atât în ordinea juridică a Uniunii, cât și în ordinile juridice naționale, principiul autorității de lucru judecat și faptul că, pentru a garanta atât stabilitatea dreptului și a raporturilor juridice, cât și o

25 A se vedea Hotărârea din 30 mai 2013, Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340, punctul 29).

26 A se vedea Hotărârea din 20 septembrie 2018, Danko și Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, punctul 40).

27 A se vedea Hotărârea din 17 mai 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, punctul 35).

28 A se vedea Hotărârea din 30 mai 2013, Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340, punctul 30).

29 A se vedea Hotărârea din 22 aprilie 2021, PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, punctul 53).

30 A se vedea Hotărârea din 1 octombrie 2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, punctul 62).

31 A se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 68).

bună administrare a justiției, este necesar ca hotărârile judecătorești devenite definitive după epuizarea căilor de atac disponibile sau după expirarea termenelor de exercitare a acestor căi de atac să nu mai poată fi contestate [32].

47. De exemplu, în Hotărârea din 6 octombrie 2009, Asturcom Telecomunicaciones [33], Curtea a considerat în special că o reglementare națională care impune un termen de două luni, la expirarea căruia, în lipsa unei acțiuni în anulare, o hotărâre arbitrală devine definitivă și dobândește astfel autoritate de lucru judecat, este conformă cu principiul efectivității, subliniind că acest principiu nu poate fi extins până la a compensa pe deplin inerția totală a unui consumator care nu a introdus nicio acțiune pentru a-și valorifica drepturile.

48. În schimb, în Hotărârea din 18 februarie 2016, Finanmadrid EFC [34], Curtea a statuat că o reglementare națională care pune în aplicare principiul autorității de lucru judecat în cadrul procedurii de somație de plată este contrară principiului efectivității, având în vedere că decizia autorității care închide procedura de somație de plată are autoritate de lucru judecat, ceea ce face imposibilă verificarea caracterului abuziv al clauzelor contractuale în etapa executării silite pentru simplul motiv că consumatorul nu a formulat o opoziție în termenul prevăzut și exista un risc semnificativ ca acesta să nu formuleze o astfel de opoziție.

3. Hotărârea Gutiérrez Naranjo

49. În sfârșit, în ceea ce privește consecințele care decurg din constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale, Curtea a statuat că, în temeiul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, instanțelor naționale le revine obligația de a înlătura aplicarea clauzelor abuzive pentru ca ele să nu producă efecte obligatorii pentru consumator, cu excepția cazului în care consumatorul se opune [35]. Instanța națională este obligată să deducă toate consecințele care decurg, potrivit dreptului național, din constatarea caracterului abuziv al clauzei în cauză pentru a atinge rezultatul stabilit la această dispoziție [36].

50. În această privință, este necesar să se precizeze că, în Hotărârea Gutiérrez Naranjo [37], Curtea a statuat că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune unei jurisprudențe naționale precum cea stabilită prin hotărârea din 9 mai 2013, care limitează în timp efectele restitutorii ale anulării unei clauze abuzive doar la sumele plătite în mod nejustificat în aplicarea unei astfel de clauze, ulterior pronunțării deciziei care a constatat pe cale judecătorească acest caracter abuziv. În special, Curtea a statuat că este necesar să se considere, în principiu, că o clauză contractuală declarată abuzivă nu a existat niciodată, astfel încât aceasta nu poate avea efect în ceea ce privește consumatorul. Astfel, constatarea pe cale judecătorească a caracterului abuziv al unei astfel de clauze trebuie, în principiu, să aibă drept consecință restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar găsi consumatorul în lipsa clauzei respective. În consecință, obligația instanței naționale de a înlătura o clauză contractuală abuzivă care impune plata unor sume care se dovedesc a fi nedatorate determină, în principiu, un efect restitutoriu

[32] A se vedea Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, punctul 46).

[33] C-40/08, EU:C:2009:615, punctele 34-48.

[34] C-49/14, EU:C:2016:98, punctele 45-55.

[35] A se vedea Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 58).

[36] A se vedea Hotărârea din 25 noiembrie 2020, Banca B. (C-269/19, EU:C:2020:954, punctul 43).

[37] A se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2016 (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctele 61-75). Pentru o discuție detaliată a se vedea, de exemplu, Leskinen, C., și de Elizalde, F., „The control of terms that define the essential obligations of the parties under the Unfair Contract Terms Directive: Gutiérrez Naranjo", în *Common Market Law Review*, vol. 55, 2018, p. 1595-1618.

corespunzător în privința aceleași sume. Curtea a subliniat că dreptul național nu trebuie să aducă atingere substanței dreptului pe care consumatorii îl dobândesc în temeiul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 de a nu își asuma obligații printr-o clauză abuzivă.

51. Prin urmare, rezultă din jurisprudența de mai sus că statele membre nu sunt obligate prin Directiva 93/13 să adopte un anumit sistem procedural pentru controlul din oficiu al clauzelor abuzive de către instanțele naționale, cu condiția ca acestea să respecte obligațiile care le revin în temeiul dreptului Uniunii, inclusiv principiile echivalenței și efectivității. În plus, potrivit jurisprudenței Curții, chiar dacă protecția consumatorilor nu este absolută, nici principiile procedurale naționale care reglementează procedurile de evaluare a clauzelor abuzive în temeiul acestei directive nu sunt absolute. După cum ilustrează hotărârile menționate la punctele 47, 48 și 50 din prezentele concluzii, Curtea adoptă o abordare echilibrată în ceea ce privește interacțiunea dintre normele procedurale naționale și cerințele Directivei 93/13, asigurându-se în același timp că aceste norme nu aduc atingere sistemului de protecție a consumatorilor instituit prin directiva menționată.

52. Este necesar să se examineze circumstanțele prezentei cauze în lumina acestor principii dezvoltate în jurisprudența Curții.

C. Aplicarea principiilor dezvoltate în jurisprudența Curții la circumstanțele din prezenta cauză

53. Trebuie remarcat de la început că, în timp ce guvernele ceh, spaniol, italian și norvegian consideră că principiul autorității de lucru judecat este în discuție în prezenta cauză, L și Comisia nu sunt de acord. Rezultă din decizia de trimitere că, deși principiul autorității de lucru judecat nu este menționat în decizia de trimitere, instanța de trimitere pare totuși să fie preocupată de normele procedurale naționale care sunt similare cu autoritatea de lucru judecat (a se vedea punctul 21 din prezentele concluzii). Potrivit unei jurisprudențe constante, instanța națională este singura competentă să interpreteze și să aplice dreptul național[38]. În consecință, deși analiza noastră se concentrează asupra principiilor procedurale naționale puse în discuție prin întrebarea preliminară, și anume principiile disponibilității, coerenței și interzicerii *reformatio in peius*, nu vedem niciun motiv pentru care aceasta nu ar putea fi aplicată cu privire la normele procedurale naționale privind autoritatea de lucru judecat, în măsura în care instanța de trimitere consideră că acestea sunt implicate în circumstanțele prezentei cauze.

54. În ceea ce privește principiul echivalenței, Comisia susține că există o jurisprudență constantă a Curții Constituționale și a Curții Supreme care recunoaște că aplicarea din oficiu a normelor de ordine publică constituie o excepție de la principiile procedurale naționale în cauză, în timp ce Unicaja Banco și guvernul spaniol au o opinie diferită (a se vedea punctele 26, 28 și 31 din prezentele concluzii). Având în vedere jurisprudența Curții menționată la punctul 44 din prezentele concluzii și faptul că articolul 6 din Directiva 93/13 constituie o dispoziție echivalentă cu normele naționale de ordine publică, rezultă că, în cazul în care, în temeiul dreptului național, aceste norme sunt considerate o excepție de la aplicarea principiilor procedurale naționale în cauză, instanța națională sesizată cu o cale de atac trebuie să asigure efectul deplin al articolului 6

[38] A se vedea Hotărârea din 9 iulie 2020, Raiffeisen Bank și BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 și C-699/18, EU:C:2020:537, punctul 46).

alineatul (1) din Directiva 93/13, fără a fi limitată de aceste principii[39]. Prin urmare, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă această jurisprudență națională este aplicabilă în acțiunea principală și, în acest caz, considerăm că aplicarea acestor principii procedurale naționale care exclud dreptul lui L de a se prevala de jurisprudența Curții cu privire la drepturile sale în temeiul Directivei 93/13 ar constitui o încălcare a principiului echivalenței.

55. În ceea ce privește principiul efectivității, în opinia noastră, există indicii puternice, bazate pe jurisprudența Curții, că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, interpretat în lumina acestui principiu, se opune aplicării principiilor procedurale naționale în discuție în împrejurările din prezenta cauză.

56. Este adevărat că L nu a formulat un apel sau un apel incident împotriva deciziei din hotărârea pronunțată în primă instanță care a impus o limitare în timp a efectelor restitutorii ale sumelor primite în temeiul clauzei abuzive și că, în lumina jurisprudenței Curții menționate la punctul 45 din prezentele concluzii, pasivitatea totală a consumatorului poate limita principiul efectivității. Totuși, trebuie subliniat că, în împrejurările din prezenta cauză, lipsa de acțiune în timp util din partea unui consumator precum L poate fi pusă pe seama faptului că, în momentul pronunțării de către Curte a Hotărârii Gutiérrez Naranjo, care a precizat că jurisprudența națională stabilită prin hotărârea din 9 mai 2013 era contrară articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, termenul de introducere a unui apel sau a unui apel incident în temeiul dreptului național expirase deja.

57. Din punctul nostru de vedere, într-o astfel de situație este greu de reproșat unui consumator precum L că nu a introdus un apel sau un apel incident la momentul potrivit pentru a contesta jurisprudența națională stabilită prin hotărârea din 9 mai 2013, care nu i-ar fi permis să obțină câștig de cauză. Faptul că, astfel cum au indicat Unicaja Banco și guvernul spaniol, dreptul național prevede posibilitatea de a ajusta acordarea cheltuielilor de judecată care trebuie plătite de partea în cauză nu ne convinge de contrariu, având în vedere existența acestei jurisprudențe naționale. De asemenea, contrar celor susținute de Unicaja Banco, faptul că L a beneficiat de reprezentare juridică și avea în mod aparent cunoștință de aspectul că Hotărârea Gutiérrez Naranjo urma să fie pronunțată nu infirmă această analiză. Astfel cum a statuat Curtea, faptul că un consumator beneficiază de reprezentare juridică nu afectează obligația care revine instanței naționale în ceea ce privește aprecierea clauzelor abuzive în temeiul Directivei 93/13[40]. În plus, trebuie să se rețină că Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate în această cauză la 13 iulie 2016[41] au ajuns la o concluzie diferită de cea a Curții și, prin urmare, este posibil să fi consolidat pretinsa compatibilitate a acestei jurisprudențe naționale cu Directiva 93/13 înainte de pronunțarea Hotărârii Gutiérrez Naranjo.

58. În consecință, în aceste împrejurări, trebuie să se considere că, astfel cum a indicat Comisia, existența jurisprudenței naționale stabilite prin hotărârea din 9 mai 2013 coroborată cu aplicarea principiilor procedurale naționale în cauză a avut ca rezultat faptul că L a fost lipsită de mijloacele procedurale pentru a-și valorifica drepturile întemeiate pe Directiva 93/13. În plus, astfel cum a

[39] Este demn de remarcat faptul că Curtea a recunoscut că obligația de a examina din oficiu caracterul abuziv al clauzelor contractuale în temeiul Directivei 93/13 constituie o normă procedurală impusă instanțelor naționale. A se vedea Hotărârea din 7 noiembrie 2019, Profi Credit Polska (C-419/18 și C-483/18, EU:C:2019:930, punctul 74). Astfel, faptul că, după cum au indicat Unicaja Banco și guvernul spaniol, această jurisprudență națională se referă la norme de ordine publică de natură procedurală nu poate, în sine, să se opună aplicării sale în prezenta cauză.

[40] A se vedea în această privință Hotărârea din 11 martie 2020, Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, punctul 40), precum și concluziile noastre prezentate în cauza Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, punctele 65-69).

[41] A se vedea Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate în cauzele conexate Gutiérrez Naranjo și alții (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:552, în special punctele 38-76).

indicat L, o constatare potrivit căreia aceste principii procedurale naționale împiedică o instanță națională sesizată cu o cale de atac să dispună din oficiu restituirea tuturor sumelor plătite în mod necuvenit de consumator în temeiul unei clauze abuzive, în conformitate cu Hotărârea Gutiérrez Naranjo, ar însemna că un consumator aflat în situația lui L nu ar avea nicio posibilitate de a fi rambursat integral și că banca ar reține sumele plătite în plus în temeiul clauzei abuzive. În această privință, după cum a subliniat Curtea în hotărârea menționată, dreptul național nu trebuie aplicat astfel încât să submineze substanța dreptului acordat consumatorilor în temeiul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 de a nu își asuma obligații în temeiul unei clauze abuzive (a se vedea punctul 50 din prezentele concluzii).

59. De asemenea, trebuie subliniat faptul că împrejurările din prezenta cauză diferă, în opinia noastră, de cele în care s-a pronunțat Hotărârea din 11 martie 2020, Lintner [42]. În această hotărâre, Curtea a considerat în esență, în conformitate cu concluziile noastre prezentate în cauza respectivă, că revizuirea din oficiu a clauzelor abuzive în temeiul Directivei 93/13 nu impune instanței naționale să ignore în special principiul disponibilității pentru a acoperi toate clauzele contractului, chiar și pe cele care nu fac parte din obiectul litigiului. În schimb, în prezenta cauză, L a depus de la început o cerere de restituire integrală a sumelor plătite în mod necuvenit în temeiul clauzei abuzive și, prin urmare, această cerere a rămas în cadrul obiectului acțiunii (a se vedea punctele 13 și 25 din prezentele concluzii).

60. În plus, în opinia noastră, abordarea Curții în Hotărârea din 25 noiembrie 2008, Heemskerk și Schaap [43], este inaplicabilă în prezenta cauză. Hotărârea respectivă se referea la interpretarea anumitor măsuri ale Uniunii referitoare, în general, la restituirile la export pentru produsele agricole. În consecință, decizia Curții potrivit căreia dreptul Uniunii nu obligă o instanță națională să aplice din oficiu legislația Uniunii în cazul în care aceasta ar avea ca efect negarea principiului procedural național al interzicerii *reformatio in peius* poate fi distinsă de contextul specific al asigurării unei protecții efective a consumatorilor în temeiul Directivei 93/13 [44], astfel cum este cazul în speță.

61. În consecință, trebuie să se considere că principiile procedurale naționale în cauză contravin principiului efectivității întrucât fac imposibilă sau excesiv de dificilă asigurarea protecției conferite consumatorilor de Directiva 93/13.

62. Prin urmare, concluzionăm că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, interpretat în lumina principiului efectivității, se opune aplicării principiilor procedurale naționale în discuție în împrejurările din prezenta cauză.

[42] C-511/17, EU:C:2020:188, punctele 28-34. A se vedea de asemenea concluziile noastre prezentate în cauza Lintner (C-511/17, EU:C:2019:1141, punctele 49-53).

[43] C-455/06, EU:C:2008:650, punctele 44-48. A se compara cu Hotărârea din 13 februarie 2014, Maks Pen (C-18/13, EU:C:2014:69, punctul 37).

[44] A se vedea în această privință Hotărârea din 7 iunie 2007, van der Weerd și alții (C-222/05-C-225/05, EU:C:2007:318, punctele 39 și 40).

VI. Concluzie

63. În lumina considerațiilor de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebarea adresată de Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania) după cum urmează:

Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretat, în lumina principiului efectivității, în sensul că se opune aplicării principiilor procedurale naționale ale disponibilității, coerenței și interzicerii *reformatio in peius*, care împiedică instanța națională sesizată cu o cale de atac formulată de o bancă împotriva unei hotărâri judecătorești care a limitat în timp restituirea sumelor plătite în mod nejustificat de un consumator în temeiul unei clauze prag, declarate ulterior nulă, să dispună restituirea integrală a respectivelor sume plătite în mod nejustificat.